

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet-, és művelődéstörténeti-
tudományok besorolású doktori iskola

SZINTÉZIS ÉS ÚJSZERŰSÉG
A HEGEDŰ, MINT KIFEJEZŐESZKÖZ
RICHARD STRAUSS
SZIMFONIKUS KÖLTEMÉNYEIBEN

SOÓS GÁBOR

DLA DOKTORI ÉRTEKEZÉS

2014

I. A kutatás előzményei

Disszertációm megírása idején immár 22. éve muzsikálok a Miskolci Szimfonikus Zenekarban, és lassan tíz éve, mint I. koncertmester. Ez idő alatt számos alkalommal volt szerencsém remek karmesterek keze alatt játszani Richard Strauss szimfonikus költeményeit. Mind a vonások, mind az újrendek kitalálása komoly kihívást jelentett minden egyes alkalommal. A hegedűszólók nehézsége, s egyúttal gyönyörűsége, mind-mind a felé terelgetett, arra ösztönzött, hogy a tanári, oktatói hivatásomhoz elengedhetetlen doktori dolgozat témájaként Richard Strauss szimfonikus költeményeinek hegedűs aspektusát válasszam, ezáltal még jobban beleásva magam művei csodálatos struktúrájába. Úgy éreztem, bármennyit is olvasok utána a témának, nem találok pontos választ a játék közben felmerült kérdéseimre. Az a fajta szemlélet, ami gyakorló muzsikus körökben uralkodik, másfajta megközelítést vár el a művekkel kapcsolatban. Hogyan játszom, miért éppen úgy, és mi alapján? Ezeknek a kérdéseknek a nyomvonalán indultam el, remélvén, hogy kutatásom eredménye másoknak is segítséget jelenthet

Richard Strauss szimfonikus költemények interpretálása előtt és közben.

II. Források

Mint gyakorló zenész, elsősorban a partitúrák és zenekari szólamok sokaságához fordultam segítségért. Mindvégig úgy éreztem, ezek látnak el a legtöbb információval és inspirációval a művekkel kapcsolatban. Ezeknek az átolvasásával, eljátszásával párhuzamosan kutattam a Strauss könyveket, életrajzokat, a szimfonikus költeményekkel és egyéb műveivel kapcsolatos leírásokat, gyakran irodalmi értékű kritikákat, illetőleg kortársai és kollégái visszaemlékezéseit, valamint az zenei örökösök véleményeit, visszaemlékezéseit.

A négy legfontosabb könyv, amelyre kutatásom során támaszkodtam:

Batta András: *Richard Strauss*. Budapest: Gondolat, 1984

Berlioz, Hector: *Treatise on Instrumentati enlarged and revised by Richard Strauss* Translated by Theodore Front
New York: Edwin F. Kalmus, 1948

Boyden, Matthew: *Richard Strauss*. Budapest: Európa
Könyvkiadó, 2004

Fábián Imre: *Richard Strauss*. Budapest: Gondolat, 1962

Ezek mellett óriási segítséget jelentett:

Del Mar, Norman: *Richard Strauss: A Critical
Commentary on His Life and Works volume I*. Los
Angeles: University of California Press, 1983

Kennedy, Michael: *Richard Strauss: Man, Musician,
Enigma* Cambridge: Cambridge University Press, 1999

III. Módszer

A fentebb ismertetett okok miatt egyértelmű volt számomra, hogy az írás előtt és gyakran közben is, hangszerrel a kézben elemzem a műveket. Az elmúlt 20-25 évben széles repertoárt ismertem meg, nem csak a Miskolci Szimfonikusok soraiban, de kvartettemmel, az

Animával, és a Camerata Miskolc művészeti vezetőjeként is. Ennek köszönhetően rengeteg olyan hangzó élményem van, amelyet az összehasonlító elemzés ideje alatt felhasználhattam, éppen úgy, mint a dirigensek jótanácsait. Ezeket vettem össze a már meglévő forrásokkal. Igyekeztem a művekhez olyan oldalról közelíteni, amely eddig nem volt jellemző a témához kapcsolódó írásokban. Megpróbáltam rávilágítani Strauss legszembeütőbb képességére, amellyel úgy tudott mások zenei nyelvén szólni, hogy közben mindig egyéniség maradt. Megmutatni vonós, hegedűs nyelvezetének kialakulását, gyökereit és az általa ezekből a gyökerekből létrehozott újfajta szemléletet, vagy ha úgy tetszik megközelítést. Láttatni szerettem volna Strausst egy olyan perspektívából, amelyben zene, festészet és költészet nem bomlik részekre, hanem egy kerek egészet alkot, s ebben az egészben fontos szerepe van a hegedűhang semmihez sem hasonlítható szépségének.

IV. Eredmények

Dolgozatom megírásának legfőbb eredménye véleményem szerint az, hogy a gyakorló hegedűs egy olyan dokumentumot vehet a kezébe, melynek alapján könnyen birtokába juthatnak olyan információk, amelyek segítséget nyújtanak a szimfonikus költemények interpretálásánál, megkönnyíthetik bizonyos nehézségek leküzdését. Teszi ezt azért, hogy megmutatja, egy-egy frázis vagy motívum miként keletkezett, milyen zenei előzményei voltak, illetőleg mi jelenti benne a valós nehézséget. Nem utolsó sorban a magam tudásbéli gyarapodását is idesorolnám, mert a kutatás alatt megszerzett, vagy akár csak felelevenített információk érzésem szerint nemcsak a Strauss művek megközelítésénél jelentenek majd újabb támpontokat, de általuk egyfajta mini-zenetörténet kurzusban is részem lehetett, látván és felidézvén azt a neves és nívós sokaságot, akik Strauss kompozícióiban ihletőként felbukkannak. Remélem ezt és így érzi majd az az olvasó is, aki disszertációmát böngészi.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Az elmúlt két évtizedben a Macbeth kivételével az összes Strauss szimfonikus költemény előadásában közreműködtem a Miskolci Szimfonikus Zenekar koncertjein, olyan karmesterek keze alatt – a teljesség igénye nélkül –, mint Kocsis Zoltán, Kollár Imre, Lukács Ervin, Kovács László, Medveczky Ádám, Jurij Szimonov, Kobayasi Ken-Ichiro.